

Eğitim Sendikalarının Tüzüklerinde Belirtilen Amaç ve Faaliyetler Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma

Engin DİLBAZ*
Turan Akman ERKİLİÇ**

Atıf için:

Dilbaz, E. ve Erkiliç, T. A. (2021). Eğitim sendikalarının tüzüklerinde belirtilen amaç ve faaliyetler açısından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Journal of Qualitative Reserach in Education*, 28, 241-261. doi: 10.14689/enad.10

Öz. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de en çok üyesi bulunan eğitim sendikalarının tüzüklerindeki amaç ve faaliyetlere, sendikaların işlevleri açısından nasıl yer verdikleri ve belirlenen amaç ve faaliyetlerin sendika ve sendikaların işlevlerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğinin belirlenmesidir. Çalışma doküman analizi türünde bir nitel araştırmadır. Sendikaların amaç ve işlevleri; siyaset ve demokrasi anlayışları, iş ilişkileri, eğitim ve geliştirme, sosyo-ekonomik ve sosyo-psikolojik işlev boyutlarında incelenmiştir. Çalışmada uzman olarak akademisyen, sendika yöneticisi, eğitim yöneticisi ve öğretmen olmak üzere dört gruptan seçilen 27 değerlendirenden amaç ve faaliyetlere ilişkin maddeleri beş kategoride sınıflandırmaları istenmiştir. Değerlendiricilerin sınıflandırmasına dayalı olarak Fleiss Kappa katsayısı bulunmuştur. Bu aşamada Fleiss Kappa değerinin önemli ölçüde uyuma olduğunu işaret ettiği görülmüştür. Çalışmada en çok üyeye sahip dört eğitim sendikasının tüzükleri beş boyutta incelenmiştir. Veriler beş aşamalı içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de eğitim sendikacılığının sosyal, politik noktaları öne çıkaran bir örgütlenme içinde olduğunu belirtmek olanaklıdır. Sendikaların, belirlenmiş amaçları ile hangi hedefe yöneldikleri ve hangi misyonu yüklediklerinin saptanmasını amaçlayan nitel araştırmalara gereksinim duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim sendikaları, sendikaların işlevleri, sendikal amaç ve faaliyetler, iş ilişkileri.

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 13.08.2021
Düzeltilme Tarihi: 06.10.2021
Kabul Tarihi: 20.10.2021

Makale Türü

Araştırma

© 2021 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

* Sorumlu Yazar: Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye. engndilbaz@hotmail.com

** Anadolu Üniversitesi, Türkiye. terkilic@anadolu.edu.tr

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yok

Giriş

Sendikalar işgörenlerin ekonomik, sosyal hak ve çıkarlarının savunulmasını ve geliştirilmesini temel amaç edinen mesleki örgütlerdir. Vakıf, sandık ve dernek gibi örgütlenmelerin daha çok, ülke veya çalışılan kuruma özgü örgütlenmeler olduğu söylenebilir. Buna karşılık sendikaların klasik olarak oda, birlik gibi örgütlenmelerden temel farkı, mesleki gelişim ve edinimlerden çok, ekonomik ve sosyal bağlamlı özlük hak ve çıkarlarının gelişimine odaklanmış olmalarıdır.

Sendikalar ekonomik, siyasal, toplumsal ve örgütsel istemleri ulusal ve uluslararası boyutta oluşturmaya, korumaya ve geliştirmeye çalışan çok yönlü işlevler yüklenmişlerdir. Genel olarak sendikaların işlev ve amaçlarına bakıldığında belirli kimi ortak noktalara odaklanıldığı görülür. Sendikaların işlevlerinin ortaklaştığı noktalar Allen ve Keaveeny (1988) ile Salamon'dan (2005) yararlanarak ekonomik kazanımlar, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, sosyal dayanışma, kişisel tatmin ve sosyal politik güç oluşturma şeklinde özetlenebilir. Sendikalar öncelikle üyelerinin toplu sözleşme yoluyla ekonomik kazanımları için çalışırlar. İş ve çalışma koşullarının düzenlenmesi, toplu görüşmelerin bir başka boyutudur. Sağlık, sosyal adalet ve refah için üyelerine yardım ve dayanışma çalışmaları yaparlar. Üyeler sendikaların karar ve eylemlerine katılma yoluyla kişisel doyum sağlayarak, kendini gösterme ve kendini gerçekleştirme gereksinimlerini karşılarlar. Tüm işlev, amaç ve eylemleri yerine getirirken güç oluşturmaya çalışırlar. Sendikalar, ülkenin sosyal ve siyasal işleyişinin, kendi referansı ile üyelerinin lehine işleyişinin sağlanması yönünde değişimi için çalışırlar (Işıklı, 2005).

Sendikalar, sendikacılığa ve sendikaların sosyal işlevlerine bakışları bakımından üç farklı grupta incelenebilir. Bunlar pragmatik sendikacılık, reformist sendikacılık ve Marksist sendikacılıktır (Uçkan Hekimler, 2015). Pragmatik sendikacılık, Amerikan tipi sendikacılık olarak da bilinmektedir. Bu tür sendikacılık yapan sendikalar, sadece üyelerinin yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi amaçlı çalışmalar yürütürler. Sınıf bilinci veya kitle sendikacılığı yerine sadece çalışanların sorunları odaklı çalışıp, siyasi parti ve diğer sivil toplum örgütleri ile yakın ilişki içinde olmazlar. Bir bakıma alanyazındaki 'sarı sendikacılık' anlayışının temsilcileridir.

İkinci tür reformist sendikacılık ise kapitalizm ve demokrasinin korunup gelişmesini, sosyal refah ve hakça bölüşüm ile gelir dağılımını savunan sendikacılıktır. Bu tür sendikalar özellikle Batı dünyasında genel oy hakkı ve siyasal demokrasi, sosyal refah ve hakça gelir bölüşümü mücadelesinde bulunmuşlardır. Bu amaçla siyasi parti ve demokratik kitle örgütleriyle sıkı ilişki içindedirler. Bu tür sendikacılık, daha çok siyasal yelpazenin orta solunda olan sosyal demokrat ve demokratik sosyalist partilerle organik ilişkiler içerisinde olmuş ve Batı ile Orta Avrupa'da güç kazanmıştır (Sülker, 2004).

Üçüncü grup Marksist sendikacılık, Marks'ın bilimsel sosyalist ideolojisinden güç almaktadır. Bu tür sendikalar sanayi toplumlarında burjuvazi ile proletarya arasında

sınıf mücadelesi olduğunu ve kapitalizmin artık değer sömürsünde bulunduğunu savunurlar. Sömürünün kalkması ve eşitlikçi bir yaşam için sosyalizm hedefi, uzun vadeli amaçlarıdır (Aren, 2014). Bu noktada uzun vadeli amaçlar için kısa vadeli edinimlerin kazanılması için parlamento ve siyasal iktidarlar üzerinde etkiye bulunacak örgütler olarak işlev yüklenirler (Koray, 2018).

Her şeyin değiştiği gibi sendikacılık anlayışları da değişmektedir. Nitekim özellikle 1990'larda "Perestroyka" ve "Glasnost" ardında kapitalist ve sosyalist dünyada sosyal yapıların kimi kısmi değişiklikler gösterdiği açıktır. Bu durum sendikal hareketleri de etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu dünyanın sendikacılığı adım adım zayıflamıştır. Neo-liberal politikalar izlekli özelleştirme, taşeronlaştırma, hizmet alımı, parça başı ödeme, yükselen işsizlik, teknolojik gelişim ve mesleklerde profesyonelleşme gibi model ve uygulamalar sendikacılığı olumsuz etkilemiştir (Mahiroğulları, 2012).

Sendikalaşmadaki tüm olumsuz gelişmelere karşın, özellikle 1990'larla birlikte Türkiye'de kamu çalışanlarının sendikalaşması gündemde sıklıkla yer almıştır. Doksanlardan itibaren nicel ve nitel bağlamda görece güç kazanan yeni sendikacılıkta zaman içinde şu niteliklerin baskınlaştığı görülmektedir: Sendikalar daha çok ideolojik yönleriyle öne çıkmaktadırlar. Tümüyle politik arka planı olan bir sendikacılık egemendir. Kamu sendikacılığında, özellikle eğitim sendikaları ve öğretmenler örgütlenmeye önderlik yapmaktadırlar (Cerev, 2013).

Öğretmenlerin Cumhuriyet öncesine dayanan mesleki örgütlenme geleneği, önderlik bakımından farklı gelişmeler göstermektedir. Genelde uzun yıllar öğretmen örgütlenmesine önderlik yaparak nicel ve nitel güç kazananlar; ulusalcı, Cumhuriyetçi, sol, sosyal demokrat ve sosyalistlerden oluşan bloktur. 12 Mart 1971 Muhtırası öncesi bu blok dışında milliyetçi öğretmen örgütleri dikkati çekmektedir (Acuner, 1994). 12 Eylül Askerî Darbesi öncesinde öğretmen örgütlenmelerinin, siyasal yelpazenin uç noktalarındaki sağ ve sol aktif siyasetin gölgesinde şekillenmiş olduğu görülmektedir (Akyüz, 1980). Bu dönemde ilk kez İslamcı Milli Görüş anlayışının, 'Mefkûreci Öğretmenler Derneği' ile sahneye çıktığı gözlenmektedir. Bu süreçte 1990'lı yıllarla birlikte, öğretmen örgütlenmesi içinde dört kanadın sendikal mücadelede kendini gösterdiği görülmektedir. Bunlar sol, sosyal demokrat, Kemalist çizgi; devrimci, sosyalist grup; milliyetçi çizgi; toplumcu ve mefkureci öğretmen gruplarının yeni versiyonu olan muhafazakar demokrat çizgi olarak sıralanabilir (Eraslan, 2012). Bu gruplar, üye sayıları itibariyle ilk dört sırada yer almaktadırlar.

Tüm sendikacılık hareketlerinin sosyal, ekonomik ve politik bir arka planı olduğu açıktır. Bu durum, sendika ve siyaset ilişkisi açısından bir olgudur. Alanyazında sendika-siyaset ilişkileri bağımsız, ara bağımlı ve bağımlı olmak üzere üç model üzerinde anlatılmaktadır (Mahiroğulları, 2013).

Farklı modellerin tanımlamalarına ilişkin şu noktalar öne çıkmaktadır. Bağımsız modelde sendikaların doğrudan destek oldukları partiler yoktur. Sendikanın, bir partinin denetimine ve gözetimine girmemesi temel ilkedir. Ancak sendika dolaylı yollarla parti ve siyasal çizgileri, temel istem ve kazanımları için etkilemeye çalışır.

Geniş kapsamlı sosyolojik ve politik argümanlar yerine genelde ücret, sosyal haklar edinme ve geliştirmeye yönelimlidirler (Akgeyik, 1994). Bağımsız modelin politik pratikte uygulanmasının çok güç olduğu ve sendikaların ideolojik kaymalar yaşadıklarının belirtilmesi bir gerekliliktir. Sendikacılığın kökeninde sol ve sosyal demokrat sendikacılığın bulunmasından dolayı, doğal olarak sendikaların sol, sosyalist eğilimli oldukları ifade edilebilir (Heywood, 2019). Ara bağımlı modelde sendikalar ve siyasi partiler karşılıklı olarak birbirlerini desteklemekte; demokrasi, sosyal refah ve adalet gibi konularda ortak amaca hizmet edilmesini amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda genelde reformist sendikacılık anlayışı egemendir (Uçkan, Kağnıcıoğlu ve Çelik, 2013). Bağımlı modelde sendikalar, siyasal partiler karşısında bağımsızlıklarını koruyamamaktadırlar. Bu bağlamda iki farklı örnekten söz etmek olanaklıdır. Birincisi; eski reel sosyalist modeldeki partiye bağlı sendikalardır ki buna zorunlu bağımlı ilişki de denmektedir. İkincisi ise; sendika ve siyaset kurumu arasındaki bağımlılık, iradeci olabilir. Batı demokrasilerindeki bu modelin temelinde gönüllü bağımlılık ilişkisi bulunmaktadır (Tokol, 2017).

Sendikaların toplum pratiğinde işleyişi, gerek teorik olarak ortaya koydukları ile gerekse pratikleri ile sürekli olarak kamuoyu gündemindedir. Bu teori ile pratiğin belirleyicileri kuşkusuz çok boyutludur. Sendikaların referans çerçeveleri ve ideolojik bakışlarının en somut göstergelerinden biri tüzükleridir. Tüzükler, bir bakıma sendikaların anayasalarıdır. Sendikalar tüzükleri ile üye, işveren, kamu yönetimi ve sendika arasındaki ilişkilerin nasıl olacağına ilişkin karar çerçevesi çizerler. Tüzükler, sendikaların resmi manifestolarıdır. Tüzükler ayrıca farklı bölümlerinde sendika üyelik koşulları, tüzel kişiliğin nasıl işletileceği, yetkili kurulların seçimi ve çalışma koşul, görev, yetki ve kurallarını belirtirler.

Örgütlerin yapıları incelendiğinde bu yapıların, örgütteki insan davranışları açısından bir bakıma kılavuz çizgisi mahiyetinde olduğu söylenebilir. Belirli amaçlar doğrultusunda kişilerin çabalarının koordine edildiği bir yönetim işlevi; kişiliğini belirleyen ve kendine özgü bir kültürü olan; işleri, mevkileri, çalışanları ve aralarındaki yetki ve iletişim ilişkilerini gösteren bir yapı” (Güçlü, 2003, s.147) olarak örgütler, amaçlara erişebilmek için örgütün madde ve insan kaynaklarına yön verir, bunları kullanır ve koordine eder (Gürsel, 2012, s.18). Örgütsel yapı, örgütün içsel dinamiklerini karakterize eden yapısal boyut; bu yapısal boyutu biçimlendiren ve örgütün içinde yaşadığı çevre, kültür, teknoloji gibi kavramları da barındıran bağlamsal boyut olmak üzere iki boyuttan oluşur (Daft, 2008). Türkiye’de sendikal örgütler protesto ve hak arayış retoriğinin oluşturulmasından başlayarak, kamusal yaşamın sistem ve kurumlarının da aynı zamanda temsili olarak işlev görmeye olanak veren, yapısal olarak dinamik bir niteliğe sahiptirler.

Türkiye’de sendikalara karşı farklı tepkiler verilmektedir. Kimilerine göre sendikalaşma son derece olumlu bulunmakta, temel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesinde önemli bir işlev yüklediği biçiminde yorumlanmaktadır. Nitekim grev gibi kimi sendikal mücadele fonksiyonları, sendikanın üyeleri için çıkarlarının korunmasında önemli bir yön oluşturur (Gülmez, 2010, s.38). Kimilerine göre ise çalışma barışını bozan, ülke bütünlüğüne karşı, son derece olumsuz örgütlenmelerdir.

Kuşkusuz bu örnekler farklı siyasi eğilimlere bağlı olarak olumlu ve olumsuz algı boyutlarıyla çoğaltılabilir. Bu bağlamda sürekli olarak afaki sözlü iletişime dayalı eleştiriler veya retorikler kullanılmaktadır. Bu bağlamda, sendikaların yazılı resmi manifestolarında amaçlarını nasıl belirttikleri; aralarında farklılık olup olmadığı; hangi konuları öne çıkarmakta oldukları; tüzüklerde konulan amaçların farklılaşp farklılaşmadığı soruları önemli birer sorun alanıdır

Amaçlar

Bu araştırmanın temel amacı; Türkiye’de en çok üyesi bulunan eğitim sendikalarının tüzüklerinde hangi amaç ve faaliyetlere, sendikaların işlevleri açısından nasıl yer verdiklerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda şu soruya yanıt aranmıştır: Eğitim sendikalarının tüzüklerindeki amaç ve faaliyetlere;

- a) siyaset ve demokrasi
- b) iş ilişkileri
- c) eğitim ve geliştirme
- d) sosyo-psikolojik
- e) sosyo-ekonomik işlev boyutlarında nasıl yer verilmektedir?

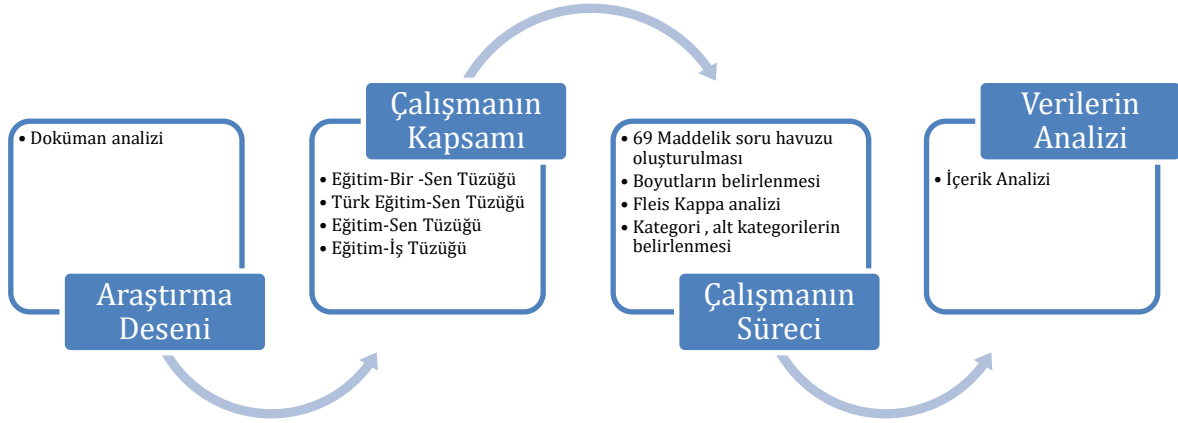
Yöntem

Araştırma, doküman analizi türünde bir nitel araştırmadır. Literatürde dokümanlar “fiziksel veri olarak da adlandırılmakta ve materyal kültürün önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Akturan, 2008, s. 117). Dokümanlar gözlem veya görüşme yapmaya gerek olmadan bilgiye ulaşmayı olanaklı kılan büyük bir kolaylık olarak nitel araştırmalarda mutlaka dikkate alınması gereken kaynaklardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187). Doküman analizi eğitim bilimlerinde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Karasar, 2013, s.183). Eğitim bilim araştırması söz konusu olduğunda araştırma konusunun bir kurum ya da politika analizine dayanması, programların durum ve sonuçlarını ele alıyor olması gibi durumlar eğitim bilimciyi doküman analizi yöntemini ağırlıklı olarak kullanmaya yöneltir (Ulutaş, 2015, s.288). Araştırmanın süreci Şekil 1’de gösterilmektedir.

Araştırmada öncelikle, amaca dayalı olarak araştırmanın deseni belirlenmiştir. Ardından eğitim iş kolunda faaliyet gösteren en çok üyeye sahip dört sendikanın tüzüğünde belirtilen amaçlar çalışma kapsamına alınmıştır. Bu çerçevede soru havuzu oluşturulmuş ve sendikal amaçlara ilişkin beş boyut ortaya konmuştur. Soru havuzunda yer alan 68 maddenin, beş boyutta gruplandırılması için Fleiss Kappa analizi yapılmış ve kategoriler ile alt kategoriler belirlenmiştir. Son aşamada veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Şekil 1.

Araştırma Süreci

Çalışmanın Kapsamı

Araştırmada, en çok üyeye sahip eğitim sendikaları olan; Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir-Sen), Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (Türk Eğitim-Sen), Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen), Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (Eğitim-İş) sendika tüzüklerinin çeşitli boyutlarda incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede en çok üyeye sahip olan dört sendika olan Eğitim-Bir-Sen (EBS), Türk Eğitim-Sen (TES), Eğitim-Sen (ES) ve Eğitim-İş'in (Eİ) sendika tüzükleri; a) sendikaların siyaset ve demokrasi anlayışları, b) sendikaların sendika ve iş ilişkileri işlevleri açısından amaçları, c) sendikaların eğitim ve geliştirme işlevleri açısından amaçları, d) sendikaların sosyo-psikolojik işlevleri açısından amaçları, e) sendikaların sosyo-ekonomik işlevleri açısından amaçları boyutlarında incelenmiştir.

Araştırmaya konu edilen dokümanlar olan tüzüklerin seçiminde, sendikaların en son, güncel tüzükleri olması ölçüt alınmıştır. Doküman analizi süreci sistematik olarak ele alınması gereken bir süreçtir. Doküman analizi süreci; dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi, kullanım izninin alınması, dokümanların anlaşılması ve verinin kullanılması olmak üzere beş aşamalı süreçten oluşur (Forster, 1994). Bu bağlamda araştırmada öncelikle dokümanlara ulaşılmış ve dokümanlara ilişkin ön inceleme yapılmıştır. Çalışmaya konu edilen dokümanlar kamuoyuna açıklanmış belge niteliği taşıdığı için kullanım izni alınmamıştır. Daha sonra dokümanlar üzerine okumalar yapılmış ve son olarak da detaylı inceleme sonucunda elde edilen veriler kullanılmıştır.

Çalışmanın Süreci

Araştırmada öncelikle sendikaların amaçlarına ilişkin, sendikaların tüzüklerine dayanılarak oluşturulmuş ve üç alan uzmanının görüşüne dayanılarak son hali verilmiş 69 maddelik bir soru havuzu ortaya konmuştur. Daha sonra araştırmacılar ve üç alan uzmanı, betimsel indekslere dayalı olarak olası temalara ilişkin kodlama yapmışlardır. Kodlama anahtarında uygun temaya işaretleme yaptıktan sonra kodlamaların karşılaştırılması ve güvenilirlik çalışması aşamasına geçilmiştir. Kodlamaların karşılaştırılması ve güvenilirlik aşamasında, araştırmacı ve uzman işaretlemelerinden 'görüş birliği' ve 'görüş ayrılığı'na ilişkin sayılar ortaya konmuştur. Kodlayıcılararası kodlama güvenirligi; güvenirlilik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı, formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Bu hesaplama göre güvenirlilik 0,86 olarak bulunmuştur. Buna göre araştırmacılar ve üç alan uzmanı, sendikaların amaçlarını içeren 68 maddenin genel olarak; 1) *sendikaların siyaset ve demokrasi anlayışı*, 2) *sendikaların sendika ve iş ilişkileri boyutunda amaçları*, 3) *sendikaların eğitime ilişkin görüşleri*, 4) *sendikaların sosyo-psikolojik boyutunda amaçları*, 5) *sendikaların sosyo-ekonomik boyutunda amaçları* boyutlarının herhangi biri bağlamında ele alınabileceğini ortaya koymuşlardır.

Araştırmada sendikaların amaçlarının yer verildiği boyutlara ilişkin, değerleyiciler arasındaki karşılaştırmalı uyuşmanın incelenmesi amaçlanmıştır. Bu aşamada non-parametrik bir istatistik türü olan Fleiss Kappa istatistiği kullanılmıştır. Non-parametrik testler ana kütle hakkında bilgiye sahip olunmadığı durumlarda kullanılır ve evrene yönelik tahminde bulunmazlar (Karagöz, 2010, s.19). Kappa istatistiği, sınıflama düzeyinde puanlama yapan iki puanlayıcı arasındaki uyumun derecesini belirlemek için geliştirilmiştir (Cohen, 1960). Ancak iki puanlayıcı ile sınırlı kalan κ istatistiği, Fleiss (1971) tarafından ikiden fazla puanlayıcı arasındaki uyumu belirlemede kullanılabilmesi için genelleştirilmiştir (Fleiss, 1971). Kappa istatistiğinin en büyük avantajı kolay hesaplanması ve pratik yorumlanmasıdır. Bir başka önemli avantajı ise şansa beklenen uyumu düzeltmeyi temel almasıdır (Bilgen ve Doğan, 2017, s.66). Araştırmada 27 değerlendirici olması nedeniyle, ikiden fazla sabit sayıda değerlendirici arasındaki karşılaştırmalı uyuşmanın güvenirlliğini ölçen istatistiksel yöntem (Fleiss, 1971, s. 378) olan Fleiss kappa katsayısı kullanılmıştır.

Araştırmada Fleiss Kappa istatistiği için uzman olarak görüşü alınmak istenen değerlendiriciler seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yoluyla seçilmiştir. Amaçlı örnekleme tekniklerinden ise; araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle tabakalı amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örneklemin avantajı araştırmacıya, araştırma için kritik olacağına inanılan insan ve olaylara dönme şansı vermesidir (Denscombe, 2007). Buna göre değerlendirici grubu akademisyen, sendika yöneticisi, eğitim yöneticisi ve öğretmen olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Gruplamada hem sendika yöneticisi hem de diğer üç kategoriden birinde yer alanlara sendika yöneticisi; hem eğitim yöneticisi olup hem akademisyen veya öğretmen olanlara ise eğitim yöneticisi tabakasında yer verilmiştir. Bu aşamada zaman ve maliyet unsurları da dikkate alınıp kolay ulaşılabilirlik göz

önünde bulundurulurak dört tabakadan yaklaşık eşit sayılarda katılımcı seçilmiştir. Böylelikle konunun farklı taraflarının sınıflandırma sürecinde yaklaşık eşit temsillerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde Eskişehir ilindeki merkez ilçelerdeki üniversite, okul ve eğitim sendikalarında görev yapmakta olan beşi profesör, ikisi doçent olmak üzere 7 akademisyen; işyeri, ilçe ve il temsilcilerinden oluşan 7 sendika temsilcisi, okul müdür ve müdür yardımcıları ile şube müdürlerinden oluşan 7 eğitim yöneticisi ile ilk ve orta dereceli okullarda görevli 6 öğretmen değerlendirici grubunu oluşturmaktadır.

Araştırmada sendikaların amaçlarına ilişkin maddeler; değerlendiriciler tarafından kategorize edilmiştir. Bu aşamada 27 kişiden oluşan değerlendirici grubundan, kendilerine yöneltilen soru havuzundaki 68 maddeyi 5 boyuta göre sınıflandırmaları istenmiştir.

Araştırmada sendikaların amaçlarının yer verildiği boyutlara ilişkin, değerlendiriciler arasındaki karşılaştırmalı uyuşmanın incelenmesi amaçlanmıştır. Analiz sonucunda uyum değerlerinin .334 ile 1.00 arasında olduğu görülmekle birlikte $\hat{P}=.723$ ve $\hat{P}e=.216$ olarak hesaplanmıştır. Bu veriler üzerinden Fleiss Kappa değerine ulaşmak için yapılan analiz sonucu $K=.646$ olarak hesaplanmıştır.

Kappa istatistiği -1 ile +1 arasında değer alır ancak negatif değerler şansa beklenenin altındaki uyum düzeyini gösterdiği için dikkate alınmaz (Fleiss, 1971; Goodwin, 2001). Alanyazında Fleiss Kappa güvenilirlik değerlerinin yorumlanmasında dikkate alınan değerler incelendiğinde .61-.80 arası değerler önemli derecede uyuşma olarak yorumlandığı görülmektedir (Landis ve Koch, 1977). Araştırma sonucunda .646 olarak elde edilen Fleiss Kappa güvenilirlik değeri, tablo ile karşılaştırıldığında değerlendirici güvenilirliği açısından önemli derecede uyuşma gösterdiği söylenebilir.

Sendikaların amaç ve faaliyetlerinin boyutlara göre dağılımında, beş boyut için ortaya konan değerlendiricilerin uyum derecelerine ilişkin veriler Tablo 1’de verilmektedir:

Tablo 1.

Sendikaların Amaç ve Faaliyetlerinin Boyutlara Göre Değerleyici Güvenirlik Düzeyleri

Boyutlar	P_i
Siyaset ve demokrasi	.762
İş ilişkileri	.671
Eğitim	.645
Sosyo-psikoloji	.679
Sosyo-ekonomi	.856
$\hat{P}$	.723

Tabloya göre önemli derecede uyuşma gösteren değerlendirici güvenilirliği dikkate alındığında toplam 27 değerlendiricinin, genel havuzda yer alan 21 maddeyi sendikaların siyaset ve demokrasi anlayışı başlığında sınıflandırdığı görülmektedir. Bu bağlamda değerlendiriciler milli egemenliği savunma; din ve vicdan özgürlüğü; laiklik (din devlet işlerinin ayrıklığı); Atatürk ve devrimleri (inkılapları); barışı savunma- savaşa

sömürüye karşıtlık; milli ve manevi değerler saygı ve geliştirme; vesayete ve oligarşiye karşıtlık; kadınlara gençlere pozitif ayrımcılık; medeniyet köklerine saygı; adalet ile hukukun üstünlüğünü savunma; ülke yurt kent yönetimine katılma istemi; demokrasi ve demokratikleşmeyi savunma; çevre- kültür ve tarihsel değerlere sahip çıkma; ırkçılığa, gericiliğe ve bölücülüğe karşıtlık; aktif siyasete katılım istemi; tüketicilerin korunması; toplumsal cinsiyet eşitliği istemi; ülke bütünlüğünü savunma; çağdaş uygarlık istemi; ırk, dil, din, cinsiyet ayrımcılığına karşıtlık; insanca ve hakça bir yaşam mücadelesi alt boyutlarını sendikaların amaç ve faaliyetlerinin siyaset ve demokrasi boyutunda değerlendirmişlerdir.

Değerlendiriciler genel havuzda yer alan 14 maddeyi sendikaların sendika ve iş ilişkileri işlevi boyutunda amaçları başlığında sınıflandırmışlardır. Buna göre evrensel sendikal haklar için mücadele; atanma yer değiştirme, meslekte ilerlemede liyakat; iyi çalışma koşulları ve iş ilişkileri geliştirme; üyelere hukuksal yardım katkısı; toplu iş sözleşmeli sendika mücadelesi; grev hakkı olan sendika mücadelesi; sendika yönetimine katılıma açıklık; demokratik merkezîyetçilik; sendikal dayanışma, birlik ve beraberlik; sınıf ve kitle sendikacılığı; sendika yönetiminde demokrasi; bağımsız sendikacılık; sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Değerlendiricilerin, genel havuzda yer alan maddelerden 18 tanesini sendikaların eğitime ilişkin görüşleri başlığında sınıflandırdığı görülmektedir. Herkese parasız eğitim; fırsat ve olanak eşitliği; sendika içi hizmet içi eğitim; panel-konferans-açıkoturum düzenleme; araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yer verme; mesleki ve teknik eğitimi geliştirme; çağdaş, demokratik, laik eğitim; kamusal ve nitelikli eğitim; güzel sanatlar ve spor eğitiminin geliştirilmesi; anadilde eğitim; toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitim; öğrenci ve velilerin eğitim yönetimine katılımı; alternatif eğitim sistemleri geliştirme; eğitim fonu oluşturma; eğitim sisteminin aksaklıklarını düzeltme; din ve ahlak eğitimine önem verme; beden ve ruh sağlığı yerinde kuşak yetiştirme ve millî (ulusal) eğitim konuları eğitime yönelik amaç ve faaliyetler kapsamında değerlendirilmiştir.

Değerlendiricilerin, genel havuzda yer alan maddelerden 7 tanesini sendikaların sosyo-psikolojik işlevi boyutunda amaçları başlığında sınıflandırdığı görülmektedir. Bu bağlamda üyeler arasında birlik ve dayanışmayı sağlama; kadınlara pozitif ayrımcılık; engellileri koruma ve pozitif ayrımcılık; aileyi koruma; sosyal yardımlaşma; ruh ve beden sağlığını koruma ve geliştirme ile kreş yuva vb üyelik hizmetleri sürdürme alt boyutları sosyo-psikolojik boyutta değerlendirilmiştir.

Genel havuzda yer alan maddelerden 8 tanesi değerlendiriciler tarafından sendikaların sosyo-ekonomik işlevi boyutunda amaçları başlığında sınıflandırılmıştır. Tüketim kooperatifleri kurmak; iyi ekonomik kazanç; maaş ve ücret mücadelesi; daha çok ikramiye edinimi sağlamak; daha çok emekli ikramiyesi edinmek; yapı kooperatifleri kurma; yardımlaşma sandıkları oluşturma; şirketlerle ekonomik anlaşmalar geliştirmek ve üyelere ekonomik yardım yapmak konuları bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, ilk bakışta algılanan içerikten ziyade, örtük içeriğin ortaya çıkmasını sağlamakta ve mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik ikinci bir okumadır (Bilgin, 2006). İçerik analizinde verilerin doğrudan aktarılmasından öte, toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.223).

Araştırmaya konu edilen dokümanların analizinde Kuckartz'ın (2014) beş aşamalı içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Bu çerçevede birinci aşamada metinler okunmuş ve metinler üzerinde genel değerlendirmelerde bulunulmuştur. İkinci aşamada kategoriler doküman analizinde mevcut verilerin sınıflandırılmasında kullanılan tümden gelim yöntemiyle sendikaların amaç ve işlevlerinin karşılaştırılmasına olanak sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada kategori içi kodlamalar yapılarak alt kategoriler belirlenmiştir. Dördüncü aşamada kategorize edilmiş olan veriler analiz edilmiş ve son aşamada da sonuçlar ortaya konmuştur.

Bulgular

Araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgular ve yorum; siyaset ve demokrasi anlayışları, iş ilişkileri işlevleri, eğitim ve geliştirme işlevleri, sosyo-psikolojik işlevleri ve sosyo-ekonomik işlevleri başlıklarında ele alınmıştır.

Sendikaların Siyaset ve Demokrasi Anlayışları

Sendikaların siyaset ve demokrasi anlayışı boyutunda tüzüklerinin amaç ve faaliyetler bölümünde nasıl yer verdikleri konusuna ilişkin bulgular Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde sendikaların siyaset ve demokrasi anlayışları bağlamında şu bulgulara ulaşılmaktadır: Demokrasinin savunulması, yerleştirilip geliştirilmesi bağlamında dört sendikada ortak payda sağlanmaktadır. Kuşkusuz demokrasi isteminden ne anlaşıldığı konusunda, bu ortak paydanın önemli bir kazanım olduğu ifade edilebilir. Millet egemenliğini savunma, vesayet ve oligarşiye karşıtlık temasına tüzüğünde sadece Eğitim-Bir-Sen yer vermektedir. Bu durum, bu temaları sürekli kullanan politik çevrelerle organik olarak bağımlı bir ilişki sürdürülmesinin bir sonucu olarak da yorumlanabilir. Atatürk ve devrimleri konusuna tüzüklerinde yer veren sendikalar Eğitim-İş ile Türk-Eğitim-Sen'dir. Bu konunun sendikalar için önemli bir ayrım konusu olduğu tüzüklerinde de görülmektedir. Barış istemi ile savaşa sömürüye karşıtlık konusuna tüzüğünde veren tek sendikanın Eğitim-Sen olduğu görülmektedir. Bu konu, özellikle sosyalist retorikte ulusal ve uluslararası platformlarda kullanılan ortak dilin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Eğitim Enternasyonal'in üyesi olan Eğitim-Sen'in, bir üyesi olarak bu uluslararası örgüt ile benzer bir sava sahip olduğu ifade edilebilir. Laiklik konusuna Eğitim-Bir-Sen dışındaki sendikalar yer vermişlerdir. Eğitim-Bir-Sen'in

yer vermeyişi, klasik mefkûreci geleneğin şimdilerdeki temsilcisi rolünü göreceli yükleniyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Milli ve manevi değerler temasına tüzüklerinde Eğitim-Bir-Sen ve Türk-Eğitim-Sen'in yer verdiği gözlenmektedir. Bu ortak payda, her iki sendikanın muhafazakâr kimliklerinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Din ve vicdan özgürlüğü temasına sadece Eğitim-Bir-Sen yer vermektedir. Bu durum sendikanın laiklik yorumu ve algısıyla ilgili olabilir. Eğitim-Bir-Sen'in din ve vicdan özgürlüğüne yer vermesi; laiklik konusunda Türkiye'nin yaşadığı sorunları, genellikle din ve ibadet özgürlüğü düzleminde ele alışının bir yansıması olarak yorumlanabilir.

Tablo 2.

Sendikaların Siyaset ve Demokrasi Boyutunda Amaç ve Faaliyetlerinin Dağılımı

Boyut	EBS	Eİ	ES	TES
Milli egemenliği savunma	✓	✓	✓	✓
Din ve vicdan özgürlüğü	✓	✓	✓	✓
Laiklik (Din devlet işlerinin ayrıklığı)		✓	✓	
Atatürk ve devrimleri (inkılapları)		✓		✓
Barışı savunma - savaşa sömürüye karşıtlık		✓	✓	
Milli ve manevi değerler saygı ve geliştirme	✓			✓
Vesayete ve oligarşiye karşıtlık	✓			
Kadınlara gençlere pozitif ayrımcılık	✓	✓	✓	✓
Medeniyet köklerine saygı	✓			
Adaleti ve hukukun üstünlüğünü savunma	✓	✓	✓	✓
Ülke yurt kent yönetimine katılma istemi	✓	✓	✓	✓
Demokrasi ve demokratikleşmeyi savunma	✓	✓	✓	✓
Çevre- kültür ve tarihsel değerlere sahip çıkma	✓	✓	✓	✓
İrkçılığa gericiliğe ve bölücülüğe karşıtlık		✓		
Aktif siyasete katılım istemi	✓	✓	✓	✓
Tüketicilerin korunması		✓		
Toplumsal cinsiyet eşitliği istemi			✓	
Ülke bütünlüğü		✓		✓
Çağdaş uygarlık		✓		✓
İrk dil din cinsiyet ayrımcılığına karşıtlık	✓	✓	✓	✓
İnsanca ve hakça bir yaşam mücadelesi		✓	✓	

Araştırma alt amacına yönelik genel bir değerlendirme olarak; sendikaların demokrasi ve insan hakları konusunda ortak paydada buluştuklarını belirtmek olanaklıdır. Bu paydaların ifade biçimlerinde ise yer yer farklılıklar bulunmaktadır. Millet egemenliğini savunma, vesayet ve oligarşiye karşıtlık konusuna Eğitim-Bir-Sen dışındaki sendikaların yer vermeyişi, bu konunun 'demokrasi' kavramı etrafında ele alınmış olmasına dayandırılabilir. Diğer sendikaların da söylem ve eylemlerinde, millet egemenliği bağlamında ortak paydada buluştukları söylenebilir. Atatürk ve devrimleri konusunda sendikalar ikiye bölünmüşlerdir. Bu durum, ülkenin 1990'lar ve 2000'li yıllarla birlikte Atatürkçülük konusunda önemli bir kırılma geçirmesine bağlanabilir. Barış istemi ile savaşa ve sömürüye karşıtlık temasının, doğrudan ve yalnızca Eğitim-Sen tarafından

işlendiği görülmektedir. Bu durum, sendikada görece egemen olan sosyalist ideolojinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Laiklik bir başka genel ortak payda sayılabilir. Ancak; yalnızca Eğitim-Bir-Sen temayı ayrı bir kavramla, 'din ve vicdan özgürlüğü' kavramıyla ifade etmektedir. Milli ve manevi değerler teması Eğitim-Bir-Sen ve Türk-Eğitim-Sen tarafından ele alınmaktadır. Bu durum, Türk siyasal pratiğinde sağ kanat siyasetinin sendikal retoriğe yansıması ve toplumsallaştırma ölçütü olarak yorumlanabilir.

İş İlişkileri İşlevleri

Sendikaların iş ilişkileri işlevleri boyutuna, tüzüklerinin amaç ve faaliyetler bölümünde nasıl yer verdikleri konusuna ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Sendikaların İş İlişkileri İşlevleri Boyutunda Amaçların Dağılımı

Boyut	EBS	Eİ	ES	TES
Evrensel sendikal haklar için mücadele	√	√	√	√
Atanma yer değiştirme meslekte ilerlemede liyakat	√	√	√	√
İyi çalışma koşulları ve iş ilişkileri geliştirme	√	√	√	√
Üyelere hukuksal yardım katkısı	√	√	√	√
Toplu iş sözleşmeli sendika mücadelesi	√	√	√	√
Grev hakkı olan sendika mücadelesi	√	√	√	
Sendika yönetimine katılıma açıklık	√	√	√	√
Demokratik merkezîyetçilik		√	√	
Sendikal dayanışma birlik ve beraberlik	√	√	√	√
Sınıf ve kitle sendikacılığı		√	√	
Sendika yönetiminde demokrasi		√	√	
Bağımsız sendikacılık		√		
Sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi				√
Çalışma koşullarının iyileştirilmesi	√	√	√	√

Tablo 3 incelendiğinde sendikaların, iş ilişkileri işlevleri bağlamında şu bulgulara ulaşılmaktadır: Sendikaların tümü, doğrudan veya dolaylı anlatımla ekonomik kazanç, ücret ve sosyal yardıma sendikal amaçlar içinde yer vermektedirler. Bu durum, işgörenlerin sendikal tercihlerini genelde ücret odaklı yapmalarının sendikalara etkisinin bir sonucu olarak görülebilir. Tüm sendikalar toplu iş sözleşmeli sendika mücadelesine yer vermektedirler. Bu durum sendikalar tarafından daha iyi ekonomik ve sosyal haklar kazanmanın ve genişletmenin yolunun, toplu sözleşmeden geçtiği kanısının bir ürünü olarak yorumlanabilir. Ancak amaçlarda grev hakkı sadece Eğitim-İş ve Eğitim-Sen tarafından talep edilmektedir. Bu talep anılan sendikaların daha çok sınıf ve kitle sendikacılığını benimsemesine dayandırılabilir. Dayanışma, birlik ve beraberlik konusu, sendikaların ağırlıklı ortak paydalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Eğitim ve geliştirme tüm sendikaların amaçlarında yer almaktadır. Bu durum, sendikaların eğitim iş kolunda örgütlü olmaları ile üyelerinin bilinç düzeyi ve sendikaların çalışma koşullarına bağlanabilir. Aileyi koruma, psikolojik sağlık ile din ve

vicdan özgürlüğü temalarının sadece Eğitim-Bir-Sen tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bu sonuç sendikaların, muhafazakâr ve milli görüş mefkûresi anlayışının doğal bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Demokratik, hukuksal hak ve çıkarlar ile çalışma koşullarının iyileştirilmesi tüm sendikalarda ortak amaçlar olarak görülmektedir. Bu sonuç, sendikaların mücadelede hukuk ve demokrasiye ihtiyaç duymalarına bağlanabilir. Çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusunun, klasik sendikacılığın temel bir ilkesi olarak tüm sendikaların tüzüklerine yansıdığı görülmektedir. Hür sendikacılık temasına sadece Türk-Eğitim-Sen yer vermektedir.

Araştırma alt amacına yönelik genel olarak şu çıkarımlarda bulunulabilir: Sendikaların tümü, klasik olarak sendikaların ortak amaçları olan ekonomik kazanç, ücret ve sosyal yardım, toplu iş sözleşmeli sendika mücadelesi, eğitim ve geliştirme, demokratik hukuksal hak ve çıkarlar ile çalışma koşullarının iyileştirilmesine doğrudan veya başka kavramlarla bir biçimde yer vermektedir. Buna karşılık grev hakkı konusu sadece Eğitim-İş ve Eğitim-Sen tarafından dile getirilmektedir.

Genel bir yorum olarak şunlar ifade edilebilir: Sendikaların, genelde sahiplendikleri referanslarını amaçlarına yansıttıkları söylenebilir. Bir bakıma kendi sosyal, kültürel ve ekonomi-politik retoriklerine amaçlarında yer vermektedirler. Bunun dışında ortak klasik sendika işlevlerine odaklanmaktadır.

Eğitim ve Geliştirme İşlevleri

Sendikaların eğitim ve geliştirme işlevleri boyutuna, tüzüklerinin amaç ve faaliyetler bölümünde nasıl yer verdikleri konusuna ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Sendikaların Eğitim ve Geliştirme İşlevleri Boyutunda Amaç ve Faaliyetlerinin Dağılımı

Boyut	EBS	Eİ	ES	TES
Herkese parasız eğitim	✓	✓	✓	
Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği	✓	✓	✓	✓
Sendika içi hizmet içi eğitim	✓	✓	✓	✓
Panel, konferans, açkoturum düzenleme	✓	✓	✓	✓
Araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yer verme	✓	✓	✓	✓
Mesleki ve teknik eğitimi geliştirme	✓			
Çağdaş demokratik laik eğitim		✓	✓	
Kamusal ve nitelikli eğitim		✓	✓	
Güzel sanat ve spor eğitiminin geliştirilmesi		✓	✓	
Anadilde eğitim			✓	
Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitim			✓	
Öğrenci ve velilerin eğitim yönetimine katılımı			✓	
Alternatif eğitim sistemleri geliştirme			✓	
Eğitim fonu oluşturma			✓	
Eğitim sisteminin aksaklıklarını düzeltme				✓
Din ve ahlak eğitimine önem verme	✓			
Beden ve ruh sağlığı yerinde kuşak yetiştirme	✓			
Milli (ulusal) eğitim		✓		✓

Tablo 4 incelendiğinde sendikaların, eğitim ve geliştirme işlevleri bağlamında şu bulgulara ulaşılmaktadır: Türk-Eğitim-Sen dışındaki tüm sendikaların, parasız eğitim konusuna tüzüklerinde yer verdikleri görülmektedir. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği, sendika içi hizmet içi eğitim, panel, konferans, açıkoturum düzenleme, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yer verme konularında dört sendikada örtüşme söz konusudur. Bu durum eğitim sendikalarının çalışma ve örgütlenme alanları olan eğitim konusunu önemsemeleri bakımından önemlidir. Bu durum, sendikaların üyelerini bilinçlendirme ve ortak idealler bağlamında yetiştirme eğiliminde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Eğitim-İş'in ve Eğitim-Sen'in; çağdaş, demokratik, laik eğitim, kamusal ve nitelikli eğitim ile güzel sanatlar ve spor eğitiminin geliştirilmesine tüzüklerinde ayrıca yer verdikleri görülmektedir. Bu durum, her iki sendikanın önceki dönemlerdeki ortak tarihlerinin ve demokrasi ile laiklik noktalarındaki ortak anlayışlarının bir yansıması olarak yorumlanabilir. Bu durum bir bakıma, reformist/evrimci sendikacılık ile devrimci sendikacılığın demokrasi ve daha iyi yaşam bağlamında ortaklaşabildikleri bir nokta olarak görülebilir.

Eğitim-Sen diğer sendikalardan; anadilde eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitim, öğrenci ve velilerin eğitim yönetimine katılımı, alternatif eğitim sistemleri geliştirme ve eğitim fonu oluşturma boyutundaki amaçlarıyla diğer sendikalardan farklılık göstermektedir. Eğitim-Sen'in diğer sendikalardan bu boyutlarda farklılaşması, radikal devrimci anlayışı ile açıklanabilir. Eğitim-Bir-Sen ise mesleki ve teknik eğitimi geliştirme, din ve ahlak eğitimine önem verme, beden ve ruh sağlığı yerinde kuşaklar yetiştirme konularına özellikle yer vermesiyle dikkat çekmektedir. Bu durum sendikanın; mefkûreci öğretmenler ekolünden getirdiği muhafazakar anlayışın, din ve ahlak konularına özellikle odaklanmasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Eğitim-İş ile Türk-Eğitim-Sen'in, farklı sözcükleri kullanarak milli veya diğer deyişle ulusal eğitime tüzüklerinde yer verdikleri görülmektedir. Her iki sendikanın ulusal birlik, Atatürk ve ülke bütünlüğü konularına yer vererek diğerlerinden ayrılmaları dikkat çekicidir.

Sosyo-Psikolojik İşlevler

Sendikaların sosyo-psikolojik boyutta amaç ve faaliyetlerinin dağılımı Tablo 5'te verilmiştir. Tablo incelendiğinde, sendikaların sosyo-psikolojik işlevleri bağlamında şu bulgulara ulaşılmıştır: Üyeler arasında birlik ve dayanışmayı sağlama ile sosyal yardımlaşma her dört sendikanın da ortak amaçları arasındadır. Ayrıca Türk-Eğitim-Sen dışındaki sendikaların; kadınlara pozitif ayrımcılık sağlama, engellileri koruma ve pozitif ayrımcılık sağlama amaçlarına tüzüklerinde ayrı birer madde olarak yer verdikleri görülmektedir. Bu durum sendikaların, güncel gelişme ve yeni çıkışları tüzük bağlamında da olsa önemli ölçüde karşılamaya çalıştıkları biçiminde yorumlanabilir. Eğitim-Bir-Sen ile Türk-Eğitim-Sen ruh ve beden sağlığını koruma ve geliştirme amacına tüzüklerinde yer vermektedir. Türk-Eğitim-Sen'in kreş yuva vb. üyelik

hizmetleri sürdürme amacına ayrıca yer verdiği görülmektedir. Bu durum, sendikanın kimi sorunlara pratik olarak yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 5.

Sendikaların Sosyo-psikolojik İşlevleri Boyutunda Amaç ve Faaliyetlerinin Dağılımı

Boyut	EBS	Eİ	ES	TES
Üyeler arasında birlik ve dayanışmayı sağlama	√	√	√	√
Kadınlara pozitif ayrımcılık	√	√	√	
Engellileri koruma ve pozitif ayrımcılık	√	√	√	
Aileyi koruma	√			√
Sosyal yardımlaşma	√	√	√	√
Ruh ve beden sağlığını koruma geliştirme	√			√
Kreş yuva vb üyelik hizmetleri sürdürme				√

Sosyo-Ekonomik İşlevler

Sendikaların sosyo-ekonomik boyutta amaç ve faaliyetlerinin dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Sendikaların Sosyo-ekonomik İşlevleri Boyutunda Amaç ve Faaliyetlerinin Dağılımı

Boyut	EBS	Eİ	ES	TES
Tüketim kooperatifleri kurmak	√	√	?	√
İyi ekonomik kazanç, maaş ve ücret mücadelesi vermek	√	√	√	√
Daha çok ikramiye edinimi sağlamak	√	√	√	√
Daha çok emekli ikramiyesi edinmek	√	√	√	√
Yapı kooperatifleri kurmak	√	√		√
Yardımlaşma sandıkları oluşturmak	√	√	√	√
Şirketlerle ekonomik anlaşmalar geliştirmek	√			√
Üyelere ekonomik yardım yapmak	√	√	√	√

Tablo incelendiğinde sendikaların, sosyo-ekonomik işlevleri bağlamında şu bulgulara ulaşılmıştır: Araştırmaya konu edilen her dört sendika, iyi ekonomik kazanç, maaş ve ücret mücadelesi vermek, daha çok ikramiye edinimi sağlamak, daha çok emekli ikramiyesi edinmek, yardımlaşma sandıkları oluşturmak ve üyelere ekonomik yardım yapmak maddelerinde ortaklaşmaktadır. Bu durum sendikaların ekonomik kazanımlar konusunda daha çok ortak amaç ve faaliyetleri olduğu biçiminde yorumlanabilir. Genelde akademik çevrelerde sendikaların "ekonomik kazanıma dayalı" sendikacılık yaptıkları yorumlarını doğrular nitelikte görülebilir. Eğitim-İş ile Eğitim-Sen'in, şirketlerle ekonomik anlaşmalar geliştirmek gibi bir maddeye tüzüklerinde yer vermedikleri görülmektedir. Ayrıca Eğitim-Sen'in tüketim kooperatifleri ve yapı kooperatifleri kurma gibi faaliyetlere de yer vermediği görülmektedir. Bu

sonuç; sendikanın daha çok, sendikal mücadelenin politik yönünü öne alan sınıf sendikacılığını benimsemiş olması ile ilişkilendirilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada öncelikli olarak sendikaların işlevlerine ilişkin olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Eğitim sendikalarının amaç ve faaliyetlerinin; eğitim uzmanlarının görüşlerine göre siyaset ve demokrasi, iş ilişkileri, eğitim ve geliştirme, sosyo-psikolojik ile sosyo-ekonomik boyutlarda toplandığı görülmüştür.

Sendikaların siyaset ve demokrasi boyutunda amaç ve faaliyetlerinin dağılımına ilişkin sonuçlar şu biçimde özetlenebilir: Öncelikle ortak amaçlara bakıldığında milli egemenliği savunma, din ve vicdan özgürlüğü, adalet, hukukun üstünlüğü ve barışı savunma, ülke yurt kent yönetimine katılma istemi, demokrasi ve demokratikleşmeyi savunma, çevre- kültür ve tarihsel değerlere sahip çıkma, kadınlara gençlere pozitif ayrımcılık, aktif siyasete katılım istemi, hukukun üstünlüğü ile ırk, dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına karşıtlık amaç ve faaliyetlerine araştırmaya konu edilen tüm sendikaların tüzüklerinde yer verildiği görülmektedir. Konulara bakıldığında tüm sendikaların aktif siyasetle yoğun bir ilişki içerisinde oldukları sonucu çıkarılabilir. Bu bağlamda genel olarak Işıkli (2005), Eraslan (2012), Cerev (2013) ile Çevik'in (2010) belirttikleri gibi kamu sendikacılığında ağırlıklı bir politikleşmenin bulunduğu ifade edilebilir. Bu noktada Türkiye'de kamu çalışanları sendikacılığının, sosyal ve politik noktaları öne çıkaran bir örgütlenme içinde olduğunu belirtmek olanaklıdır.

Eğitim-İş ile Eğitim-Sen'in ortaklaştıkları amaç ve faaliyetleri ise laiklik, barışı savunma, savaşa ve sömürüye karşıtlık ile insanca ve hakça bir yaşam mücadelesi maddeleri oluşturmaktadır. Bu sonuç ise anılan ilkelerin, siyaset bilminde Heywood'un (2019) da belirttiği gibi geleneksel olarak sol, sosyal demokrat ve sosyalist ideoloji odaklı yapıların programlarında yer aldığı görüşünü doğrular niteliktedir. Bu bulguya dayalı olarak her iki sendikanın, sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışını tüzüklerine yansıttığı söylenebilir. Bu durum ise Acuner'in (1994) belirttiği gibi ulusalcı, cumhuriyetçi, sol, sosyal demokrat ve sosyalistlerden oluşan bloğun bu bağlamda ortaklaştıklarını açıkça göstermektedir.

Siyaset ve demokrasi boyutunda Eğitim-Bir-Sen ve Türk-Eğitim-Sen'in tüzüklerinde ortaklaştıkları amaç, milli ve manevi değerlere saygı ve bu değerlerin geliştirilmesi amacıdır. Bu sonuç her iki sendikanın, farklı cenahlarda yer almalarına karşın maneviyat ve millilik ortak paydalarında buluşabildiklerini göstermektedir denilebilir. Bu durum Eraslan'ın (2012) belirttiği milliyetçi bakış ile muhafazakâr demokrat grupların; diğer sol, sosyal demokrat ve cumhuriyetçi kanattan ayrı olarak buluştukları ortak bir madde olarak da dikkat çekmektedir.

Eğitim-İş ile Türk-Eğitim-Sen'in ortaklaştıkları amaçlar Atatürk devrimleri (inkılapları), ülke bütünlüğü ile çağdaş uygarlık amaçlarıdır. Bu durumun ortaya çıkmasının temel

nedeni genel olarak ulusal bağımsızlık savaşı ile kurulan Cumhuriyet'i savunma ortak paydasıdır denilebilir.

Siyaset ve demokrasi mücadelesi işlevi boyutunda bakıldığında; eğitim sendikalarının tüzüklerinde genelde, kimi ideolojileri referans alan devrimcilik, bağımsızlık, milliyetçilik, bağımsızlık, milli manevi değerler gibi amaç, ilke ve değerlere atıfta bulunduğu görülmektedir. Tüm sendikaların ülke, yurt yönetimine ve siyasete katılmayı amaç edindikleri belirmektedir. Sendikaların bu yönüyle bağımlı sendika türü bir rol üstlendiklerini belirtmek olanaklıdır. Bir bakıma, Türkiye'deki eğitim sendikalarında en çok üyeye sahip sendikaların, bağımlı sendika türüne daha yakın oldukları söylenebilir.

Sendikaların iş ilişkileri boyutunda amaç ve faaliyetlerinin dağılımı bağlamındaki sonuçlar şu biçimde özetlenebilir: Evrensel sendikal haklar için mücadele, atama ve yer değiştirme, meslekte ilerleme, adalet, iyi çalışma koşulları ve iş ilişkileri geliştirme, üyelere hukuksal yardım, sendika yönetimine katılımı açıklık, sendikal dayanışma, birlik ve beraberlik gibi konular, araştırmaya konu edilen tüm sendikaların ortak olarak amaç edindikleri maddelerdir. Bu işlevler genel olarak, Allen ve Keaveeny (1988) ile Salamon'un (2005) görüşleri ile koşutluk göstermektedir. Tüzüklerde yer alan amaçlarda daha çok, demokratik iş yaşamı istemlerinin dile getirildiği görülmektedir. Bu istemlerin pratikte ne kadar uygulama alanı bulunduğu konusu başkaca tartışma olmakla birlikte; bu kavramların demokratik toplum, özyönetim ve yönetişim ifadelerini çağrıştırdığını ifade etmek olanaklıdır.

Eğitim-İş ile Eğitim-Sen'in ortaklaşa oldukları amaçlar, demokratik merkezîyetçilik sendika yönetiminde demokrasi maddeleri etrafında temalaşmaktadır. Demokratik ve katılımcı kitle sendikacılığına ilişkin kavramlar, anılan sendikaların genelde kendilerini tanımladıkları temel argümanlar olarak dikkat çekmektedirler. Bu bağlamda Eğitim-İş'in, tüzüğünde bağımsız sendikacılık maddesine yer vermesi dikkat çekicidir. Bu ifade genel olarak, Türkiye'de sendikalara yönelik yapılan "politize edildikleri ve partiler/ideolojiler karşısında bağımsız olmadıkları" yönündeki eleştirilere bir karşı duruş olarak nitelendirilebilir.

Sendikaların iş ilişkileri boyutundaki amaç ve faaliyetler toplu iş sözleşmeli sendika mücadelesine yönelimli olmakla birlikte, pratikte bunun ne derece uygulama alanı bulunduğu noktasında tartışmalıdır. Sendikal teorilere uygun istemlere ve sendikalaşma oranının artışına karşılık "çarpık büyüme" ve "işlevsiz" bir memur sendikacılığı egemendir (Çelik, 2015).

Sendikaların eğitim boyutunda amaç ve faaliyetlerinin dağılımına ilişkin sonuçlar şu biçimde özetlenebilir: Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği, sendika içi hizmet içi eğitim, panel, konferans, açıkoturum düzenleme, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yer verme amaçları tüm sendikalar için ortak amaçlar olarak belirmektedir. Bu amaçların ortak noktasının sendikaların sosyal adaleti savunma işlevi ile üyelerine kendi referanslarına uygun yetiştirme amaçlarına hizmet etmesi olduğu görülmektedir.

Eğitim-İş ile Eğitim-Sen'in tüzüklerinde ortaklaştıkları maddeler; çağdaş, demokratik ve laik eğitim, kamusal ve nitelikli eğitim ile güzel sanatlar ve spor eğitiminin geliştirilmesi

maddeleridir. Bu durum; çağdaş, bilimsel ve laik eğitim temel argümanlarının tüzüklere yansımaları olarak yorumlanabilir. Ayrıca bu yaklaşımların; eğitim felsefesi bağlamında Sönmez'in (2016) belirttiği bağlamda progresivist/ilerlemeci felsefeyi yansıttıkları ifade edilebilir.

Eğitim-Sen'in tüzüğünde anadilde eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitim, alternatif eğitim sistemleri geliştirme, eğitim fonu oluşturma amaçları ile diğer sendikalardan ayrıldığı görülmektedir. Bu amaçlar sendikaların; değiştirici, dönüştürücü niteliklerini öne çıkarmak istediği şeklinde yorumlanabilir. Bu izlekte sendikaların, radikal eleştirel pedagojiye yönelimli olduğunu da belirtmek olanaklıdır. Bu yaklaşımı ile Eğitim-Sen'in, Koray'ın (2018) ve Aren'in (2014) betimledikleri devrimci, sosyalist sendikacılık ekseninde hareket ettiği söylenebilir.

Eğitim-Bir-Sen'in ise din ve ahlak eğitimine önem verme amacını özellikle öne çıkardığı gözlenmektedir. Tüzükte sıklıkla vurgulanan milli ahlak ve maneviyat, din ve ahlak eğitimine önem verme gibi konular sendikaların, özünde eğitimin muhafazakâr işlevini öne çıkardığını göstermektedir. Bu göstergeleriyle Eğitim-Bir-Sen'in, Eraslan'ın (2012) ifade ettiği mefkûreci memur örgütlenmesinin yeniden yorumu olduğunu söylemek olanaklıdır.

Sendikaların sosyo-psikolojik boyutta amaç ve faaliyetlerinin dağılımı bağlamındaki sonuçlar şu biçimde özetlenebilir: Bu boyutta sendikalar, üyeler arasında birlik ve dayanışmayı sağlama ile sosyal yardımlaşma amacını ortaklaşa ifade etmektedirler. Ayrıca kadınlara pozitif ayrımcılık sağlama ile engellileri koruma ve pozitif ayrımcılık sağlama amaçları Türk-Eğitim-Sen dışında tüm sendikalar tarafından ifade edilmiş olmakla birlikte, ifade edilenlerle ilgili açıklamalara ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Aileyi koruma ile ruh ve beden sağlığını koruma ve geliştirme, Eğitim-Bir-Sen ile Türk-Eğitim-Sen'in ortaklaştıkları amaçlar olarak görülmektedir. Madde içerikleri göz önüne alındığında amaçlar, iki sendikaların milli ve muhafazakâr yönlerinin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Bu anlayışın, Tokol'un (2017) belirttiği bağımlı sendika ilişkilerine örneklik oluşturduğu söylenebilir.

Sendikaların sosyo-ekonomik boyutta amaç ve faaliyetleri bağlamındaki sonuçlar şu biçimde özetlenebilir: Bu boyuta ilişkin bulguların ortak noktası, birkaç konu dışında tüm sendikaların benzer amaç ve faaliyetler ortaya koyduklarıdır. Sosyo-ekonomik boyutta amaç ve faaliyetler bakımından diğer sendikalardan ayrılan sendika Eğitim-Sen'dir. Bu bağlamda Eğitim-Sen'in üretim, tüketim ve yapı kooperatifleri oluşturmak ile şirketlerle ekonomik anlaşmalar geliştirmek gibi üretim ilişkileri içerisinde patronaj içeren ilişki ve faaliyetlerden uzak kalmaya çalıştığı söylenebilir. Bu durum sendikaların daha çok, sosyo-politik amaç ve ideoloji odaklı çalışma eğiliminde olduğu biçiminde yorumlanabilir. Nitekim bu nitelikleriyle sendikaların; Uçkan Hekimler'in (2015) belirttiği, üçüncü grup Marksist (devrimci) sendikacılık anlayışına, bir bakıma Marks'ın bilimsel sosyalist ideolojisinden güç alan gruba girdiği ifade edilebilir.

Araştırmaya genel olarak bakıldığında Türkiye'de memur sendikacılığının, araştırmaya konu edilen sendikalar bağlamında bağımlı sendikacılık niteliği gösterdiği söylenebilir.

Çok partili yaşamın ilk günlerinden bu yana Türkiye’de memur sendikacılığı yer yer açık, zaman zaman örtük olarak politik yelpazeyi yansıtmaktadır.

Öneriler

Araştırma eğitim sendikalarından en çok üyesi bulunan ilk dört sendikayı kapsamaktadır. Benzer bir araştırma diğer memur ve işçi sendikaları için de yapılabilir.

Sendikaların, araştırmada ortaya çıkan amaçlara neden yer verdiklerinin belirlenmesini amaçlayan nitel araştırmaların yapılması önerilebilir.

Sendikaların amaçları ile hangi hedefe ve vizyona yöneldikleri ile hangi misyonu yüklediklerinin saptanmasını amaçlayan nitel araştırmalar önerilebilir.

Araştırmada sendikaların amaçları, tüzükleri bağlamında araştırılmıştır. İş, sosyal yaşam ve eğitim-öğretim süreçleri teoriden kimi farklılıklar gösterebilir. Bu bağlamda işgörenlerin, eğitim sendikalarının hangi amaçlara sahip olması gerektiği konusundaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan araştırmalar önerilebilir.

Sendikalar; siyaset ve demokrasi, iş ilişkileri, eğitim, sosyo-psikolojik ve sosyo-ekonomik boyutlardaki amaç ve faaliyetler bağlamında kimi farklılıklar göstermektedir. Boyutlara göre farklılaşma nedenleri üzerine araştırmalar yapılabilir.

Tüzüklerinde kadınlara ve engellilere yönelik koruma ve pozitif ayrımcılık sağlama konusuna yer veren sendikaların genel olarak bu amaçla ilişkilendirilebilecek bir tedbir öngörmediği görülmektedir. Bu görüşe yer veren sendikaların tüzüklerinde, kadınları ve engellileri koruma ve pozitif ayrımcılık sağlama bağlamındaki tedbirlere yer vermesi önerilebilir.

Türkiye’de kamu çalışanları sendikacılığının, sosyal ve politik noktaları öne çıkaran bir örgütlenme içinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sosyo-psikolojik ve sosyo-ekonomik boyutlarda çağdaş yönelimlerin belirlenmesi amacıyla sendikaların amaç ve işlevlerine ilişkin çalıştaylar ve eğitimler düzenlenebilir.

Kaynaklar

- Acuner, A. (1994). *Öğretmen örgütlenmesine ilişkin model önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgeyik, T. (1994). Sendika-siyaset ilişkisi (karşılaştırmalı modeller açısından). *Kamu-İş Dergisi*, 3, (3), 77-89.
- Akturan, U. (2015). Doküman incelemesi. T. Baş ve U. Akturan (Ed). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Nvivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi* içinde (s. 117-126). Ankara: Seçkin.
- Akyüz, Y. (1980). *Öğretmen örgütlenmesi (Türkiye, Fransa, İsviçre'de ve uluslararası düzeyde) kuruluşlar- etkinlikler-sorunlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Allen, R. E ve Keaveeny, T. J. (1988). *Contemporary Labor Relations*. New York: Addison- Wesley Publishing Company.
- Aren, S. (2014). *Ekonomi dersleri*. Ankara: İmge.
- Berberoğlu, N. (1995). *Çalışma ekonomisi*. Eskişehir: Ant.
- Bilgen, Ö. B., Doğan, N. (2017). Puanlayıcılar arası güvenilirlik belirleme tekniklerinin karşılaştırılması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8(1),63-78.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Ankara: Siyasal.
- Can, H.; Kavuncubaşı, Ş., Yıldırım, S. (2012). *Kamu ve özel kesimde insan kaynakları yönetimi*. Ankara: Siyasal.
- Cerev, G. (2013). Geçmişten günümüze öğretmenlerin sendikal örgütlenme mücadelesi. *Çankırı Karatekin üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(2),203- 216.
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20 (1), 37-46.
- Çelik, A. (2010). *Vesayetten siyasete Türkiye'deki sendikacılık*. Ankara: İletişim.
- Çelik, A. (2015, 16 Temmuz). *Memur sendikacılığı nereye?*
<https://www.birgun.net/haber/memur-sendikaciligi-nereye-84911> (Erişim tarihi: 14.09.2020).
- Denscombe, M. (2007). *The good research guide*. New York: Open University.
- Eğitim Bir-Sen. (2019). *Eğitimciler Birliği Sendikası tüzüğü*.
<https://ankara1.ebs.org.tr/tuzugumuz> (Erişim tarihi: 04. 03. 2020).
- Eğitim-İş. (2019). *Tüzük*.
http://www.egitimis.org.tr/files/bilgibelge/50dc80a384ef3_907516_egitimis_tuzuk.pdf (Erişim tarihi: 27.02.2020).
- Eğitim-Sen. (2014). *Tüzük*.
http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/51040a5e4881afc_ek-2.pdf (Erişim tarihi: 27.02.2020).
- Eraslan, L. (2012). *Türkiye'de Eğitim sendikacılığının tarihsel perspektifi ve günümüz eğitim sendikacılığının değerlendirilmesi*.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23512/250504>. (Erişim tarihi: 04. 03. 2020)
- Fleiss, J. L. (1971). Measuring nominal scale agreement among many raters. *Psychological Bulletin*, 76(5), 378-382.
- Forster, N. (1994). The analysis of company documentation analysis. C. Cassells & G. Symon (Eds.). In *Qualitative Methods in Organizational Research, A Practical Guide* (pp. 147-166).CA: Sage.
- Goodwin, L. D. (2001). Interrater agreement and reliability. *Measurement in Psychical Education and Exercises Science*, 5(1), 13-14.
- Gülmez, M. (2010). Sendikal hakların bölünmezliği: Toplu sözleşmesiz ve grevsiz sendika hakkı özünden yoksundur. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 26 (3), 9-50.
- Heywood, A. (2019). *Siyasal ideolojiler*. L. Köker (Çev.) (12. Baskı). İstanbul: B101.
- Işıkılı, A. (2005). *Sendikacılık ve siyaset*. (6. Baskı). Ankara: İmge.
- Karagöz, Y. (2010). Nonparametrik tekniklerin güç ve etkinlikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 18-40.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler* (24. Baskı). Ankara: Nobel.
- Koray, M. (2018). *Sosyal politika*. (5. Baskı). Ankara: İmge.

- Kuckartz, U. (2014). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice and using software*. London: Sage.
- Landis, J. R. ve Koch, G. G. (1977) The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- Mahiroğulları, A. (2012). *XXI. Yüzyıla girerken sendikacılık: günümüzdeki değişim, dönüşüm ve gelecek için arayışlar*.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hakisderg/issue/7575/99439> (Erişim tarihi: 01.03. 2021).
- Mahiroğulları, A. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de sendikacılık*. (2. Baskı). Bursa: Ekin.
- Mahiroğulları, A. (2017). *Osmanlı’dan günümüze Türk sendikacılık tarihi işçi işveren memur sendikacılığı*. (2. Baskı). Bursa: Özlem.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: qualitative data analysis* (2nd Edition). California: Sage.
- Mills, D. Q. (1989). *Labor Management Relations*, New York: McGraw-Hill.
- Salamon, M. (2005). *Industrial relations: theory and practice*. (4th Edition). Harlow: Financial Times Management
- Serim, B. (1995). *Kamu görevlilerinin örgütlenmesinde hukuksal boyut*. Ankara: Öteki.
- Sönmez, V. (2016). *Eğitim felsefesi*. (16. Baskı). Ankara: Anı.
- Sülker, K. (2004). *Türkiye sendikacılık tarihi*. İstanbul: Tüstav.
- Tokol, A. (2017). *Endüstri ilişkileri ve yeni gelişmeler*. (7. Baskı). Bursa: Dora.
- Türk Eğitim-Sen. (2018). *Türk Eğitim Sen tüzüğü*.
https://www.turkegitimsen.org.tr/mevzuat_liste.php?ld=29 (Erişim tarihi:25.02.2020).
- Uçkan Hekimler, B. (2015). Sendikacılığın kavramsal çerçevesi. B. Uçkan Hekimler (Ed). *Sendikacılık içinde* (s. 2-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Uçkan, B., Kağnıoğlu, D., Çelik, A. (2013). *Sendikalar*. (2. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ulutaş, B. (2015). Doküman analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed). *Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları içinde* (s. 279-297). Ankara: Anı.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin.

Yazarlar

İletişim

Engin DİLBAZ

Eğitim Politikaları, Eğitim Felsefesi,
Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim,
Yükseköğrenimin Yönetimi, Eğitim Sendikaları.

Çukurhisar Ortaokulu, Tepebaşı, ESKİŞEHİR

E-mail: engndilbaz@hotmail.com

Turan Akman ERKILIÇ

Üniversite Özerkliği, Eğitim Politikaları, Eğitim
ve Yönetim Felsefeleri, Değişim, Liderlik, Eğitim
Sendikaları.

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 26100,
Tepebaşı, ESKİŞEHİR

E-mail: terkilic@anadolu.edu.tr